

Jälkidigitaalinen aika

Tämän numeron kirjoitukset tuovat esiin joitakin huomionarvoisia suunnanmuutoksia kirjastoalalla, joilla on vaikutusta nykyisiin työtapoihin ja palvelukonsepteihin. Tyypilliseen tapaan, kehitys avaa mahdollisuuksia, mutta tuottaa myös uhkia. Uutiset ovat hyvät, pahat ja rumat.

Hyvät uutiset liittyvät kirjastotiloihin. Tilasta on tulossa uudella tavalla merkityksellinen. Verkkoaineistojen ja -palvelujen myötä levinnyt ajatus ajan ja paikan merkityksen vähenemisestä vaikuttaa kääntyvän täysin päinvastaiseksi. Opiskelun ja tutkimuksen monimuotoisuuden lisääntyminen esimerkiksi verkko- ja etäopiskelun muodossa näyttääkin lisäävän tarvetta sosiaalisiin kiintopisteisiin.

Oppimisympäristö tarvitsee sosiaalisen koheesion tukea yhteisistä julkisista tiloista, mutta ulkopuolisten käyttäjien osalta kohdistuu kirjastoille muitakin tarpeita. Työelämän rakennemuutosten takia yrittäjien, freelancereiden ja etätyöntekijöiden määrä on lisääntymässä. Epätyypillisissä työsuhteissa toimivat pienyrittäjät, freelancerit ja korkeakoulujen ulkopuoliset tutkijat tarvitsevat paitsi sisältöjä, myös työskentelyyn ja tapaamisiin tarvittavia tiloja. Joustavat ja muunneltavat tilat ovat kirjastoille yhä tärkeämpiä.

Tilojen kiinnostavuudella voi olla myös yleistä merkitystä kehysorganisaatiolle. Helsingin yliopiston kirjaston Kaisa-kirjasto on hyvä esimerkki tilana, jolle on syntynyt poikkeuksellinen julkisuusarvo. Jo ensimmäisen käyttöönottovuoden aikana keskeillä kaupunkia sijaitseva kirjasto on tullut vetovoimaiseksi tilaksi. Tilan tyyli puhdas arkkitehtoninen kauneus on myös tuonut kehysorganisaatiolle raikkaan ja kiinnostavuutta lisäävän julkisuus kuvan, jolla on painoarvoa.

Huonommat ja rumemmat uutiset johtuvat kehityksen epävaikauksesta, jossa monet ratkaisut ovat vielä avoimia. Jarmo Saartin kooste IFLA-konferenssissa tänä vuonna käydystä keskustelusta avaa näköaloja näihin kirjastoalan radikaaleihin taitekohtiin. Kirjastotyö on muuttumassa juuria myöten, eikä vain siksi, että sisällöllinen paino on siirtymässä verkkoon, vaan myös siksi, että tiedonhallinnan prosessi ja sen hyödyntäminen tutkimuksessa on syvässä muutoksen tilassa.

Tapa hallita aineistoja on syvällisen muutoksen kourissa. Uudistustarpeet koskevat laajalti kirjastotyötä tiedon tallennuksesta käyttäjille tarjottaviin palvelukonsepteihin. Metadatan hallintaan tekee tuloaan entiteettikeskeinen tapa hahmottaa teoksia, jo-

ka yhdistelee saman tekijän erilaiset teokset ja sisällöt kokonaisuiksi. Vaikka suuntaus on ollut näkyvillä jo pidemmän aikaa, metadatan hallintaa hahmotetaan yhä laajempuna kansainvälisenä ja monien eri toimijoiden hallitsemana kokonaisuutena.

Saarti puhuu ”jätkidigitaalisesta mallista”, jossa tietovirrat ja niihin liittyvä työ on järjestymässä kokonaan uudelleen. Se on muuttamassa käsityksen perinteisestä luetteloinnista ja järjestämisestä, ja siirtää myös osin työn kirjastojen ulkopuolelle.

Tietovirtojen hallinta haastaa myös palveluihin liittyviä ajattelumalleja. Sisällöt on tarjottava yhä tiiviimmässä yhteydessä uuden tiedon tuottamiseen ja datan hallinnasta ja arvioinnista tulee osa työtä. Toisaalta, tiedon saatavuus on kääntymässä uudeen avainasiaksi. E-aineistojen paradoksina näyttäisi olevan, että ne paitsi avaavat, myös sulkevat ovia useilta käyttäjryhmiltä. Jos lisensointikäytännöt rajaavat käytön ulkopuolelle kehysorganisaation piiriin kuulumattomat asiakkaat, se jättää ulkopuolelle monia tärkeitä toimijoita yhteiskunnassa, ja jopa tieteen tekijöiden piirissä.

Suurten haasteiden rinnalla suomalaisilla kirjastoilla on harvinaisen suuria vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kansainvälisten kirjastojärjestöjen johdossa on tällä hetkellä historiallinen tilanne; suoranainen suomalainen värisuora. Tänä vuonna kansainvälisten tehtävien johdossa ovat Sinikka Sipilä Suomen kirjastoseurasta IFLA:n presidenttinä, Kristiina-Hormia Poutanen Kansalliskirjaston verkkopalveluista Liberin puheenjohtajana ja ylikirjastonjohtaja Kai Ekholm Kansalliskirjastosta CDNL:n eli kansalliskirjastojen yhteistyöelimenä toimivan konferenssin johdossa. Suurten kysymysten aika ja vaikuttamisen tila ja paikka kulkevat nyt käsi kädessä.

– Päivikki Karhula